

Públic

EL CREIXEMENT DEL FEIXISME O TRUMPISME ALS

EUA

Vicenç Navarro

Catedràtic Emèrit de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques,
Universitat Pompeu Fabra; Professor de Public and Social Policy a The
Johns Hopkins University i Director del JHU-UPF Public Policy Center

27 d'octubre del 2020

Com a conseqüència d'haver viscut sota la dictadura feixista que va existir a Espanya durant la meva infantesa i joventut, puc reconèixer un feixista tan bon punt el veig. I reconec Trump, als EUA, com algú que encaixa en aquesta definició. **Com va passar i continua passant amb el feixisme espanyol, allò que defineix el trumpisme és un nacionalisme extrem, que considera els EUA com una nació designada per Déu per salvar el món del comunisme –que suposadament controla el Partit Demòcrata actual-, amb un intent de recuperar un passat imperial justificat per la superioritat de la raça blanca a la qual, s'assumeix, pertany la majoria de la població del país. Té un ideari hostil cap allò aliè, ja sigui immigrant o algú de raça o grup ètnic considerat**

inferior, indigne de ser ciutadà de ple dret en aquesta nació privilegiada. El seu moviment polític és **profundament conservador i reaccionari, amb una visió masclista que es manifesta en el seu menyspreu vers qualsevol forma d'humanisme, en el seu odi cap a la fragilitat humana i en la seva visió cabdillista del poder, la qual exigeix fe cega en el dictador i considera l'Estat com un simple instrument de poder personal, autoritari i antidemocràtic.** Es presenta també **profundament religiós de sensibilitat cristiana i bel·ligerant contra el coneixement científic** i, molt en particular, contra el que se centra en àrees de salut pública, sanitat i temes socials i ecològics, el qual ridiculitza constantment. Hi ha moltes proves que donen suport a l'existència de cadascuna d'aquestes característiques en el discurs i la pràctica política de Trump. **I tot i així, milions de nord-americans el consideren el seu líder, i el consideren dotat de poders sobrenaturals (entre d'altres coses, per la seva suposada recuperació del coronavirus en només tres dies), que està conduint el país cap a un futur en què es recuperarà un passat idealitzat, que havia estat millor que el present. Menysprea la democràcia i no dubta a recórrer fins i tot a la violència física i a la repressió més brutal per aconseguir els seus fins.** No ha desautoritzat grups armats d'ultradreta que han atacat grups en defensa dels drets civils i, molt en concret, grups en contra de la discriminació racista.

I, també com amb el feixisme espanyol (més conegut a Espanya com a franquisme), el discurs trumpista oculta una enorme ambició per aconseguir la màxima riquesa personal possible, fent servir tots els aparells de l'Estat al seu abast per al seu benefici individual (inclòs també el de la seva família), fins al punt d'haver-se convertit en un dels presidents més corruptes que han tingut els EUA, com ha documentat amb gran detall *The New York Times*. Es presenta també amb un discurs contra l'establishment mediàtic i polític liberal, centrat en l'administració federal radicat a Washington (que defineix com a "aiguamoll, ple de podridura"), amb el qual canalitza l'enuig de grans sectors de la població (sobretot, de la classe treballadora blanca) cap a aquesta administració federal, la qual consideren controlada per una màfia liderada per "negres i feministes radicals" que empren els recursos públics per tal de coaptar els dirigents dels moviments negres i de les feministes de classe alta representades per la Sra. Hillary Clinton. La seva hostilitat política és dirigeix especialment cap al president Obama i aquesta excandidata demòcrata a la presidència, l'esmentada Hillary Clinton, als quals (juntament amb Biden) vol portar a judici i empresonar.

Qui dona suport a Trump als EUA?

El que és summament preocupant és que, **segons les últimes enquestes publicades al *The New York Times*, el 40% de l'electorat dona suport a Trump**, suport que arriba a uns nivells de mobilització activa i fins i tot agressiva cap a aquells que no combreguen amb les seves creences. Trump ha instrumentalitzat el Partit Republicà, radicalitzant-lo i convertint-lo en la seva propietat privada. **I allò que és encara més notori i preocupant és que el grup social que li és més fidel i lleial és justament la classe treballadora blanca, que constitueix la majoria de la classe treballadora nord-americana.** Segons *The New York Times*, els nord-americans sense estudis mitjans i superiors (classe treballadora) donen suport primordialment al candidat Trump (a excepció de negres i llatins).

Tot i que les mateixes enquestes assenyalen un avantatge d'aquells que donen suport a Biden, no significa que Trump hagi de perdre les eleccions. De fet, no seria el primer cop que un candidat republicà guanya les eleccions presidencials tot i haver rebut menys vots que el candidat demòcrata. Va passar tant a l'any 2000, quan Bush va guanyar Al Gore malgrat haver aconseguit mig milió de vots menys, com al 2016 quan Hillary Clinton va perdre les eleccions amb 3 milions de vots més que Trump. Aquest fet és resultat de diversos motius, un dels més importants dels quals és que **el president del país no és escollit pels vots directes de la**

ciutadania, sinó pel Col·legi Electoral, en un sistema molt poc proporcional (de fet, no en té res, de proporcional) que premia uns Estats més que uns altres.

Trump pot conservar la presidència, tot i que perdi les eleccions. Com està planejant la seva estratègia

Una altra causa del fet que Trump pugui continuar essent president (després de les eleccions del 3 de novembre, malgrat haver obtingut menys vots) és, a més a més del biaix conservador del Col·legi Electoral, **el domini que les forces conservadores exerceixen sobre el sistema judicial, que ha de dirimir qui guanya les eleccions a nivell local, estatal (el que equival al nivell autonòmic a Espanya) i federal, quan hi ha conflicte entre els dos partits, el Republicà i el Demòcrata, pel que fa al recompte electoral.** Trump ja ha donat ordres als seus seguidors (inclosos alguns grups armats) per tal que estiguin presents als centres de votació per supervisar l'escrutini i interrompre'l en cas de detectar-hi irregularitats. **I a nivell presidencial, és el Tribunal Suprem el que decideix i ratifica el resultat electoral. De fet, aquest Tribunal Suprem ha intervingut en diverses ocasions per fer que guanyés el candidat republicà.** El cas més recent fou la derrota d'Al Gore l'any 2000, que va obtenir més vots que Bush fill, republicà. En aquesta ocasió, el Tribunal Suprem va fallar a favor del candidat

republicà, en la lectura esbiaixada que va fer dels resultats de l'Estat de Florida, en què aquest tribunal va decidir que el recompte final afavorís el candidat que seria president més tard, el Sr. Bush.

Aquest biaix dretanitzat del Tribunal Suprem explica l'estratègia que seguirà el Trump derrotat a les eleccions presidencials, el qual **ha declarat ja que no acceptarà el resultat de les eleccions en cas que aquestes donin majoria a Biden, el candidat demòcrata, fet que Trump atribuirà a irregularitats i manipulacions del Partit Demòcrata en el procés electoral.** És per això que Trump ha proposat cobrir la vacant del Tribunal Suprem derivada de la mort de la jutge Ruth Bader Ginsburg amb **una candidata molt jove, Amy Coney Barrett, una jutge profundament conservadora i catòlica,** que en el seu discurs adreçat a graduats de la Facultat de Dret de la Universitat Catòlica de Notre Dame, **va afirmar que "l'objectiu de la llei és assegurar-se que se segueixi la voluntat de Déu a la societat"**. Actualment, **cinc dels nou membres del Tribunal Suprem ja són catòlics, amb la qual cosa l'elecció d'aquesta candidata per part del Senat, controlat pels republicans, atorgaria una clara majoria als conservadors. La majoria de la comunitat catòlica blanca dona suport a Trump.**

Per què la majoria de la classe treballadora dona suport a Trump? El sorgiment i auge de l'hostilitat cap a l'establishment politicomediàtic del país

Per estrany que pugui semblar, és molt fàcil de veure i entendre aquest suport. De fet, és força semblant al que ha estat passant a molts països d'Europa, inclosa Espanya. I com passa també a Europa, per entendre l'auge de la ultradreta als EUA cal analitzar i entendre el que ha passat a les democràcies a ambdós costats de l'Atlàntic Nord, i el fracàs de les esquerres governants als últims anys, resultat del seu abandonament de la socialdemocràcia i la seva conversió al neoliberalisme.

Aquesta transformació de la socialdemocràcia al neoliberalisme **(característica de la Tercera Via) ha estat tenint lloc massivament des del mandat del president Clinton.** Va ser durant el seu mandat quan es va accentuar la sensació de desengany de la classe treballadora nord-americana amb el Partit Demòcrata (partit que al seu dia, en temps de Roosevelt, s'havia presentat com a *The People's Party* -el Partit del Poble-). **El centre d'aquesta conversió van ser els tractats de lliure comerç que van facilitar la globalització econòmica de les grans empreses industrials dels EUA.**

Clinton, que havia guanyat les eleccions del 1992, amb un programa relativament progressista (heretat, en part, de la

campanya de Jesse Jackson –el qual vaig tenir l’honor d’assessorar– el 1988), va canviar i va passar a donar suport a la proposta del president Bush d’establir el tractat de lliure comerç entre els EUA, Canadà i Mèxic (NAFTA), causa que el Partit Demòcrata perdés les eleccions al Congrés l’any 1994 (perdent alhora el control del Senat, a causa de l’abstenció generalitzada de la classe treballadora, que s’hi oposava). Aquesta política de promoció de la globalització neoliberal (típica de la Tercera Via que Clinton va iniciar i Blair va replicar a la Gran Bretanya) **es va traduir en la deslocalització d’empreses manufactureres nord-americanes a d’altres països amb salaris molt més baixos. La pèrdua de bons llocs de feina a la indústria nord-americana va crear una enorme crisi als barris obrers industrials dels EUA. Un exemple n’és el major barri obrer blanc de **Baltimore, Dundalk** (la majoria dels seus habitants treballen a la indústria siderúrgica), que va passar de ser un barri amb un elevat nivell de vida **a un barri molt pobre quan els alts forns de la indústria de l’acer (un dels principals creadors d’ocupació de la ciutat) van deixar Baltimore. Avui és un barri decadent i pobre. L’any 2016 els seus electors van votar massivament Trump i, probablement, tornaran a fer-ho en uns dies. Si passegen per aquest barri aquests dies, podran veure pòsters de Trump per tot arreu.****

L'any 2016, el Partit Demòcrata estava, a més a més, liderat per la ministra d'Afers Exteriors del govern Obama, la Sra. Hillary Clinton (referent del moviment feminista), gran defensora de la globalització neoliberal que ha comportat grans guanys de les empreses a costa d'una gran pèrdua de llocs de feina als EUA. Les eleccions del 2016 van ser justament una lluita entre la figura de l'establishment del Partit Demòcrata (un partit liderat per la classe professional de renda alta, amb clares connexions amb grups financers com ara Wall Street), la Sra. Clinton, que havia estat la màxima promotora activa de la globalització econòmica dins de l'Administració Obama, versus el candidat antiestablishment liberal, el Sr. Trump. Ella era la referència del nou Partit Demòcrata, que va abandonar les polítiques de classe (com ara la redistribució de la riquesa per afavorir les classes populars a costa de la disminució dels privilegis de les grans corporacions financeres i econòmiques del país), per afavorir les polítiques identitàries, encaminades a la integració de les minories i de les dones (especialment, les de classe mitjana alta) en les estructures de poder. Fou en aquest moment quan la classe treballadora va abandonar massivament el Partit Demòcrata. Per això molts barris obrers blancs que havien votat Obama l'any 2012 van votar Trump l'any 2016.

L'abandonament per part del Partit Demòcrata de les polítiques de classe, de caràcter redistributiu, i la seva substitució per les polítiques identitàries

Aquesta pèrdua de la base electoral de la classe treballadora va convertir el **Partit Demòcrata en el partit de les classes mitjanes, abandonant les classes treballadores. De fet, fins i tot el terme "classe treballadora" pràcticament va desaparèixer del discurs del Partit Demòcrata, essent substituït pel de "classe mitjana". Aquesta transformació es va justificar assenyalant que la classe treballadora s'anava desplaçant i pujant en l'estructura social per passar a ser classe mitjana. Aquesta percepció no es va correspondre mai amb la realitat.** De fet, si es demana a la població a quina classe pertany, **hi ha més nord-americans que es consideren de classe treballadora que de classe mitjana.** En realitat, en lloc d'aquest "ascens social" de la classe treballadora a la classe mitjana, hem vist el contrari, **l'empobriment de grans sectors de les classes mitjanes que ara són classe treballadora, en un procés definit com a la "proletarització de les classes mitjanes",** conseqüència dels canvis de les condicions de treball dels **grups professionals que han anat perdent més i més autonomia professional per convertir-se en simples empleats de les grans empreses.** D'altra banda, **la pandèmia ha mostrat clarament l'existència i importància de la classe treballadora, a qui la seva feina no els va permetre confinar-se, i que va contribuir com**

cap altra a la supervivència de tota la resta. Aquest fet ha tingut lloc als EUA i a tots els països capitalistes desenvolupats.

Han estat les polítiques neoliberals imposades pels partits governants d'esquerres les que han causat el gran declivi tant a la seva militància com de la seva base electoral . Les dades així ho mostren. A Espanya, també va passar amb la conversió del govern Zapatero, en la seva segona etapa, quan es van aplicar les polítiques neoliberals. A França i a Itàlia, els partits socialdemòcrates gairebé han desaparegut. És per això que l'obrer del cinturó vermell francès que votava les esquerres va passar a votar el Front Nacional de Le Pen; i que aquí a Baltimore, els treballadors passessin de votar el Partit Demòcrata a votar Trump.

Quina seria l'alternativa?

El Partit Demòcrata dels EUA no és un partit d'esquerres. Durant molts anys va ser proper a la Internacional Liberal, la mateixa federació de partits a la que va pertànyer durant molts anys **Convergència Democràtica de Catalunya o CDC (el partit nacionalista -avui independentista- majoritari a les dretes catalanes) i **Ciutadans**. No hi ha en aquell país partits majoritaris d'esquerra, ja siguin socialdemòcrates o comunistes. Aquests**

partits són molt minoritaris i actuen com a **corrents dins del Partit Demòcrata**, i la seva força es veu reflectida durant les primàries. El sistema electoral als EUA no permet un sistema diferent al bipartidista, polaritzat entre el Republicà (avui ultradreta) i el Demòcrata (majoritàriament liberal amb també **corrents d'esquerres**). Biden és molt representatiu de l'establishment liberal, i representa una sensibilitat de centre dreta. És cert que les **esquerres** dins del Partit Demòcrata han augmentat notablement la seva influència, **liderades per Bernie Sanders, un polític pertanyent al Partit Socialista nord-americà, que conserva la seva vocació socialdemòcrata, pròxim als partits socialdemòcrates escandinaus. Aquestes esquerres han estat molt influents durant la campanya electoral, configurant en gran mesura el debat al voltant d'una sèrie de propostes progressistes, com ara la d'establir un sistema nacional de salut i un quart pilar del benestar, és a dir, els serveis d'ajuda a les famílies.**

Tot i això, Biden, que és una persona de gran astúcia i experiència política, ha diluït el seu liberalisme i ha fet seves algunes -però no totes- de les propostes de Bernie Sanders, parlant explícitament de classe treballadora i de la necessitat de canviar i interrompre l'exportació de llocs de feina, donant prioritat a la població nacional i penalitzant aquesta

deslocalització. El gran interrogant és saber si podrà convèncer la base electoral perduda durant dècades de polítiques neoliberals que el seu compromís és creïble. Ajuda el suport que li brinda Sanders, **però està per veure si els seguidors de Sanders, sobretot els joves, se sentiran prou interpel·lats per mobilitzar-se a favor de Biden.** De fet, tant al 2016 como en aquesta ocasió, Sanders hauria estat el que hauria pogut canalitzar l'enuig que Trump havia aconseguit. Les enquestes mostraven que al 2016 Sanders podia haver guanyat Trump, però a l'aparell *clintonià* del Partit Demòcrata va destruir la seva candidatura. Quelcom molt semblant al que ha passat al 2020.

El futur dels EUA

El **futur dels EUA** està en joc en els propers **tres o quatre mesos i depèn, en part, de qui sigui reconegut com a president.** Ara bé, guanyi o no Trump, els propers mesos seran **dificilíssims, i no es descarta la possibilitat que intervinguin les forces de seguretat i l'exèrcit en la repressió o resolució de les tensions.** Ja van intervenir quan Trump va enviar tropes federals per reprimir mobilitzacions socials a diverses parts del país. **En realitat, alguns sectors dels sindicats nord-americans (AFL-CIO) han proposat fer una vaga general en cas que el president Trump no respecti els resultats de les eleccions del 3 de novembre,**

proposta que podria ser tinguda en compte (veure l'article "Labor Prepares for Last-Minute General Strike If Trump Tries to Steal Election", *Truthout*, 22.10.20).

Pel que fa al Partit Demòcrata, el seu futur depèn de les mobilitzacions socials que han anat emergent per demanar un canvi substancial en el partit que permeti un gir fonamental en les seves polítiques.

Té el Partit Demòcrata possibilitat de canviar?

No és gens difícil d'entendre què **és el que hauria de fer el Partit Demòcrata per debilitar el feixisme i recuperar el suport de la classe treballadora blanca**. En primer lloc, ha de **promoure programes de cobertura universal, és a dir, que empoderin socialment i política la ciutadania nord-americana, principalment mitjançant l'establiment d'un programa nacional de salut que garanteixi l'accés als serveis sanitaris (dret que encara no existeix als EUA)**. Aquest programa ha de substituir el caràcter assistencial de les polítiques públiques federals, com ara el *Medicaid*, dissenyat per a les famílies pobres -també anomenades "famílies humils"-, i les poblacions vulnerables, que la classe treballadora creu, erròniament, que són els negres (de fet, la majoria dels pobres són blancs). És ben conegut que

els programes universals (que afecten tots els ciutadans i residents) són més populars que els assistencials (només per a grups anomenats "humils" o "vulnerables"), com ho són la majoria dels serveis i transferències de l'Estat del Benestar nord-americà (el trumpisme acusa el govern federal d'ajudar només els negres i les dones de rendes altes). **Una altra mesura essencial és l'empoderament de les classes treballadores i l'augment de la seva capacitat adquisitiva, facilitant una sindicalització avui molt dificultada per les polítiques aprovades pel Congrés, que haurien de ser revertides.** I, per suposat, augmentar la inversió pública, tant en les àrees socials com econòmiques, transferint fons del **complex militar-industrial als sectors socials i ecològics.** Que això passi o no dependrà de la relació que hi hagi **entre les noves esquerres que es van mobilitzar arran de la candidatura de Bernie Sanders l'any 2016 i que han continuat al 2020, i la nova direcció del Partit Demòcrata i el seu aparell liberal, que marcaria els termes del debat polític en cas que guanyés Biden.** En cas de no prevaldre les noves esquerres, el feixisme o trumpisme continuarà vigent i fins i tot augmentarà per a desgracia del poble nord-americà i de la humanitat.